

Συνέντευξη: Ελένη Τσαμαδού

Από Ντένο Κουρέλλου
1/2/2017

Η συγγραφέας Ελένη Τσαμαδού υπογράφει το συναρπαστικό ιστορικό μυθιστόρημα "Οι άνεμοι του χρόνου" (εκδόσεις Ψυχογιός) και μας εξηγεί πως η εποχή του Βυζαντίου δεν είναι μόνο δολοπλοκίες και σκοτάδι.

Πως προέκυψαν «Οι άνεμοι του χρόνου»;

Οι δρόμοι της έμπνευσης είναι μυστηριακοί. Αρκεί ένα τίποτε, ένα ασήμαντο ερέθισμα για να θέσει σε κίνηση μηχανισμούς κρυμμένους. Αναμνήσεις, βιώματα, διαβάσματα. Κάπως έτσι έγινε και με του βιβλίου μου «Οι άνεμοι του χρόνου». Η αφορμή υπήρξε μια «εικόνα», κάτι που «είδα» με τα μάτια της φαντασίας κάπως σαν όνειρο. Ίσως όμως και πάλι ο πυρήνας της ιστορίας να υπήρχε χρόνια μέσα μου, κρυμμένος στα βάθη της μνήμης και να ζητούσε αφορμή να γραφεί.

Η βυζαντινή περίοδος είναι, κάπως, «αδικημένη» ιστορικά. Οι Έλληνες δεν φαίνεται να την αγαπάμε ιδιαίτερα παρόλο που η αυτοκρατορία «μιλούσε» ελληνικά. Γιατί θεωρείτε συμβαίνει αυτό;

Μιλώντας για την εποχή που πήγαινα εγώ σχολείο, μπορώ να πω ότι, ο τρόπος που διδασκόμαστε την Ιστορία, δεν ήταν ιδιαίτερα ελκυστικός. Μαθαίναμε λίγα

πράγματα για τον Ιουστινιανό και τη Θεοδώρα, όπως το «Νενικά σε Σολομών» και για τη «στάση του Νίκα», λιγότερα για τον Ηράκλειο και τις νίκες του, όπως και για τον Βουλγαροκτόνο και ακόμη πιο λίγα για τους Κομνηνούς και τους Παλαιολόγους. Στην Άλωση στεκόμαστε περισσότερο. Γενικά το Βυζάντιο παρουσιάζοταν ως μια σκοτεινή εποχή όπου κυριαρχούν η θρησκοληψία, οι δεισιδαιμονίες, δολοπλοκίες και βιαιοπραγίες και γενικά μια περίοδος όπου δεν έχει να δώσει λαμπρά δείγματα πνευματικής ζωής, φιλοσόφους και τραγικούς όπως η κλασική αρχαιότητα. Δεν μαθαίναμε σχεδόν τίποτε για την πνευματική ζωή στο Βυζάντιο, για τα λαμπρά μυαλά που έζησαν τότε. Αγνοούσαμε τα έργα σπουδαίων ιστορικών και φιλοσόφων, όπως ήταν η Άννα η Κομνηνή, ο Κυδώνης, ο Ιωάννης Καντακουζηνός, ο Νικηφόρος Βρυέννιος, Πλήθων, ο Βησσαρίων, για να αναφέρω πρόχειρα κάποια ονόματα.

Είναι, ίσως, το βιβλίο σας μια προσπάθεια μύησης στην άγνωστη βυζαντινή αυτοκρατορία, ειδικά στα χρόνια πριν το τέλος της;

Είναι θα έλεγα, μια προσπάθεια να κατανοήσουμε κάποια κομμάτια της Ιστορίας λιγότερο γνωστά. Δεν είναι μόνον το Βυζάντιο για το οποίο οι γνώσεις μας είναι φτωχές. Είναι και η περίοδος της Φραγκοκρατίας. Εκεί μπορώ να πω το σκοτάδι είναι πυκνότερο. Ποιος από μας για παράδειγμα ξέρει ότι η Φραγκοκρατία κράτησε διακόσια και περισσότερα χρόνια σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδας; Όπως ως το 1430 στην Πελοπόννησο και ακόμη περισσότερο σε κάποια νησιά του Αιγαίου τη Στερεά και την Κρήτη, απ όπου οι Βενετοί έφυγαν τον 17ο αιώνα.

Το τελευταίο κεφάλαιο στο βιβλίο σας, όπου περιγράφεται η πτώση της Κωνσταντινούπολης, είναι πραγματικά επικό. Εντύπωση προκαλούν ειδικά οι ρυμοτομικές λεπτομέρειες της Πόλης, όπου διαδραματίζονται και οι σκληρές μάχης. Υποθέτω πως κρύβεται πολλή μελέτη, αλλά και επίσκεψη στην Κωνσταντινούπολη;

Σωστά μαντέψατε. Μελέτη βιβλίων και χαρτών, αλλά και επίσκεψη στην Πόλη, παλαιότερα. Τώρα δυστυχώς τα πράγματα δυσκόλεψαν..

Φαντάζομαι πως η Ιστορία είναι η μεγάλη σας αγαπημένη. Ωστόσο, πως επιλέγετε, κάθε φορά, την εποχή στην οποία θα αναφερθείτε;

Πράγματι αγαπώ την Ιστορία, αλλά δε διαλέγω την εποχή με την οποία θα ασχοληθώ. Αυτό γίνεται σχεδόν μόνο του, όπως σας είπα οι δρόμοι της έμπνευσης είναι μυστηριακοί.

Πολλά αν όχι τα περισσότερα από τα πρόσωπα που αναφέρονται στο βιβλίο σας είναι υπαρκτά, ιστορικά πρόσωπα. Ξεχωρίζετε κάποιο και γιατί;

Νομίζω πως είναι φανερό ότι έχω μια αδυναμία στον Βησσαρίωνα και τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο. Και οι δύο αγωνίστηκαν από διαφορετικά μετερίζια ο καθένας για τη σωτηρία αυτού που αγαπούσαν και δεν ήθελαν να χαθεί. Και οι δύο για την Κωνσταντινούπολη. Ο Κωνσταντίνος θυσιάστηκε για το ιδανικό του. Ο

Βησσαρίων πάλι αγωνίστηκε με όλες τις δυνάμεις του να κινήσει σταυροφορία για την απελευθέρωσή της και όταν απέτυχε η μόνη έννοια του ήταν να μη χαθεί η πνευματική κληρονομιά των Ελλήνων. Γι αυτό και κληροδότησε την πολύτιμη και πλούσια βιβλιοθήκη του στη Βενετία που τη θεωρούσε δεύτερη πατρίδα του και ήξερε πως οι Έλληνες έβλεπαν ως νέο Βυζάντιο. Όπως μάλιστα είπε, ήλπιζε ότι εκεί οι Έλληνες θα έβρισκαν στο μέλλον, όταν θα τους αναζητούσαν, όλους τους θησαυρούς της σοφίας των προγόνων τους και θα μπορούσαν να ωφεληθούν και να τους πολλαπλασιάσουν. Τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο τον τιμούμε, τον Βησσαρίωνα και τη συμβολή του στη διάσωση της αρχαίας ελληνικής γραμματείας την έχουμε δυστυχώς ξεχάσει.

Ο ιστορικός συγγραφέας του μέλλοντος θα βρει φωτισμένες προσωπικότητες από την Ελλάδα του 21ου αιώνα να αναφερθεί;

Είναι λίγο νωρίς για να βγάλουμε συμπεράσματα. Φοβούμαι όμως πως η πνευματικότητα παγκοσμίως έχει υποσκελισθεί από την ανάπτυξη της τεχνολογίας.

Θα επικαλεστώ τον πρότερο της συγγραφής σας βίο για μια ερώτηση που δεν έχει να κάνει με τη λογοτεχνία. Σπουδάσατε νομικά και εργαστήκατε στην Εθνική Τράπεζα, στον τομέα των ιδιωτικοποιήσεων, ένας τομέας- ναρκοπέδιο για τη χώρα στην εποχή των Μνημονίων. Σύμφωνα με την εμπειρία σας είναι οι ιδιωτικοποιήσεις μονόδρομος για τη σωτηρία της χώρας όπως ευαγγελίζονται όλες οι κυβερνήσεις και οι εταίροι μας;

Την εποχή που εγώ ασχολήθηκα με τις ιδιωτικοποιήσεις οι συνθήκες ήταν πολύ διαφορετικές από σήμερα. Δεν υπήρχαν μνημόνια και η οικονομία δεν είχε καταρρεύσει. Αντίθετα βρισκόταν σε ανάπτυξη, γι αυτό και οι αξίες των προς ιδιωτικοποίηση επιχειρήσεων ήταν υψηλές με αποτέλεσμα ο πωλητής Δημόσιο να έχει την ευχέρεια να διαπραγματεύεται και να επιτυγχάνει τους καλύτερους όρους και τίμημα. Για την οικονομία σήμερα δεν έχω στη διάθεσή μου επίσημα στοιχεία, άλλα απ' όσα όλοι μας βιώνουμε καθημερινά. Εκείνο όμως που μπορώ πω, αντλώντας επιχειρήματα από την καθημερινότητα, είναι ότι όταν σε μια οικογένεια υπάρχουν οικονομικές δυσκολίες αυτό που κοιτάζει κανείς πρώτα είναι να αναθεωρήσει τον οικογενειακό προϋπολογισμό, να δει ποιες δαπάνες μπορούν να περικοπούν, και γενικά πως να διαχειριστεί καλύτερα τα οικονομικά του. Μόνον όταν όλα αποτύχουν τότε καταφεύγει κανείς στην ύστατη λύση να πουλήσει ό,τι μπορεί σε όποια τιμή του δίνουν, που δεν είναι πάντα η καλύτερη. Ό,τι δηλαδή έγινε στην Κατοχή που ξεπουλιόνταν ολόκληρες περιουσίες για ένα κομμάτι ψωμί. Ελπίζω να μην έχουμε φτάσει ως εκεί.

Λίγα λόγια για το βιβλίο

1453, 1999. Δύο χρονολογίες-ορόσημα. Η πρώτη σηματοδοτεί το τέλος μιας χιλιόχρονης αυτοκρατορίας, η δεύτερη το τέλος μιας χιλιετίας.

Στην Αθήνα τού σήμερα ένας δικηγόρος ακολουθεί μια μυστηριώδη καλόγρια στην πορεία της πίσω στον χρόνο και στον χώρο. στην Πελοπόννησο των Φράγκων και των Βυζαντινών Δεσποτών, στα σκαλαβοπάζαρα της Μπαρμπαριάς και στην Κωνσταντινούπολη του τέλους.

Παράλληλες ζωές και ιστορίες. Άρχοντες και τυχοδιώκτες, πειρατές και σκλάβοι, γυναίκες τρυφερές και πολεμιστές, σοφοί και ιερωμένοι, πατριώτες και προδότες. Έρωτες χωρίς αύριο. Χαμένα όνειρα και πατρίδες. Το ξύπνημα της ελληνικής συνείδησης, η πρώιμη αναγέννηση στον Μυστρά και η μεταλαμπάδευση της αρχαίας σοφίας στη Δύση. Όλα μπλεγμένα και δεμένα με αόρατες κλωστές στον αργαλειό του χρόνου.

Τι είναι αυτό που συνδέει την Κλαίρη της νιότης, την Ανέζα των Φράγκων, Αγνή των Ελλήνων, με την αλλόκοτη καλόγρια που θέλει να γυρίσει τον χρόνο πίσω για να αλλάξει τον ρου της Ιστορίας; Και ο δικηγόρος; Τι θα κάνει; Θα θελήσει να γυρίσει και αυτός τον χρόνο και ν' αλλάξει κάποιες παλαιότερες αποφάσεις του ή θα επιλέξει να αφήσει τους ανέμους του χρόνου να σκορπίσουν το παρελθόν σαν φύλλα φθινοπώρου;

Ένα ιστορικό μυθιστόρημα γραμμένο με σεβασμό στην Ιστορία, που θα αγαπηθεί και θα συγκινήσει με τις αναφορές σε γνωστές και άγνωστες πτυχές της.